

Jak zostać nauczycielem (języka) w Szwecji

DOI: 10.47050/jows.2026.2.31-40

W Szwecji, podobnie jak w wielu innych krajach europejskich, rodzi się coraz mniej dzieci. Mimo to szkoły nadal odczuwają niedobór wykwalifikowanych pracowników. Sprawia to, że zawód nauczyciela wciąż pozostaje ważny społecznie i zapewnia stosunkowo stabilne zatrudnienie. Jak wygląda droga do tej profesji w Szwecji? Z jakimi wyzwaniem mierzą się nauczyciele pracujący w tamtejszych szkołach? Tematom tym poświęcony jest niniejszy artykuł.

ADAM WOJTCZAK
Uniwersytet Śląski w Katowicach

HOW TO BECOME A (LANGUAGE) TEACHER IN SWEDEN

This paper aims to familiarise Polish readers with the pathway to becoming a teacher in Sweden, a regulated profession that requires obtaining a teaching certification issued by the Swedish National Agency for Education (*Skolverket*). It discusses the structure of the Swedish education system, standard routes of teacher education and complementary programmes (KPU, VAL, ULV), including options for individuals with foreign qualifications. Particular attention is given to Swedish language teaching and mother tongue tuition, outlining qualification requirements and related challenges.

KEY WORDS: SWEDISH EDUCATION SYSTEM, TEACHING CAREER, TEACHER QUALIFICATION, TEACHING CERTIFICATION

Pomimo pogłębiającego się niżu demograficznego, zgodnie z prognozami Skolverket (Szwedzkiej Narodowej Agencji ds. Edukacji), do 2038 roku w Szwecji będzie brakować ok. 10 600 wykwalifikowanych nauczycieli. Największy deficyt kadry pedagogicznej przewidywany jest wśród wychowawców przedszkolnych (szw. *försköllärare*), nauczycieli wspierających uczniów o specjalnych potrzebach (szw. *speciallärare*), nauczycieli zawodu (szw. *yrkeslärare*) i nauczycieli ostatnich klas szkoły podstawowej (szw. *högstadielärare*). Choć malejąca liczba uczniów może w przyszłości ograniczyć ogólne zapotrzebowanie na nauczycieli we wszystkich typach szkół, to prognozy wskazują na utrzymywanie się w kolejnych latach długotrwałych, strukturalnych niedoborów kadrowych w sektorze oświaty. Do głównych przyczyn tej sytuacji zalicza się spadek liczby osób rozpoczynających studia pedagogiczne, planowane przejścia na emeryturę wśród czynnych zawodowo nauczycieli oraz malejące odsetki osób pozostających w zawodzie bądź do niego powracających. Raport podkreśla, że szwedzki system edukacji już dzisiaj boryka się z niedoborem wykwalifikowanych nauczycieli, a skala prognozowanych braków kadrowych może się różnić w zależności od regionu kraju, typu szkoły oraz kategorii nauczycieli. Jednocześnie prognozy wskazują na możliwą nadwyżkę wychowawców w świetlicy (szw. *lärare i fritidshem*) oraz pedagogów specjalnych (szw. *specialpedagoger*), (Skolverket 2025a).

Obecnie we wszystkich typach szwedzkich szkół brakuje nauczycieli posiadających formalne kwalifikacje zawodowe (szw. *behöriga lärare*), tj. odpowiednie przygotowanie i uprawnienia pedagogiczne potwierdzone dyplomem (Skolverket 2025b). Zawód nauczyciela w Szwecji należy do grupy zawodów regulowanych (szw. *reglerade yrken*)¹, których wykonywanie wymaga spełnienia określonych przepisami prawa warunków, takich jak uzyskanie odpowiedniego wykształcenia, zezwolenia lub legitymacji zawodowej. Wprowadzenie legitymacji nauczycielskiej (szw. *lärarlegitimation*) w 2011 roku miało na celu podniesienie prestiżu zawodu nauczyciela, zwiększenie jego atrakcyjności oraz wzmocnienie kompetencji osób wykonujących ten zawód, a tym samym poprawę jakości nauczania (Jarl i Rönnerberg 2019: 156). Dokument ten, wydawany przez Skolverket, precyzyjnie określa zakres uprawnień – typ szkoły, etap edukacyjny oraz przedmioty, których nauczyciel może nauczać. Pracę w szkole mogą podejmować także nauczyciele bez prawa wykonywania zawodu (szw. *obehöriga lärare*). Są oni jednak zatrudniani na stanowiskach niewymagających pełnych kwalifikacji nauczycielskich, z ograniczonym zakresem obowiązków, bądź też pełnią inne funkcje w szkole, takie jak np. asystent nauczyciela lub ucznia (szw. *lärar- eller elevassistent*) czy nauczyciel na zastępstwo (szw. *lärarvikarie*). W 2023 roku łączny odsetek nauczycieli nieposiadających legitymacji nauczycielskiej we wszystkich typach szwedzkich szkół wyniósł aż 27% (Skolverket 2025b). Warto podkreślić, że wyłącznie nauczyciele legitymowani² mają prawo do wystawiania ocen oraz mogą być zatrudniani na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony. Posiadanie legitymacji nauczycielskiej wiąże się z większą stabilnością zatrudnienia, lepszymi perspektywami rozwoju kariery zawodowej oraz wyższym wynagrodzeniem (SU 2025). Zakres posiadanych uprawnień nauczycieli wynika ściśle ze struktury szwedzkiego systemu edukacji.

Zarys systemu szkolnictwa w Szwecji

Szwedzki system edukacji obejmuje: przedszkole (szw. *förskola*), do którego dobrowolnie uczęszczają dzieci w wieku 1–5 lat, obowiązkową od 2018 roku klasę przygotowawczą (szw. *förskoleklass*) dla 6-latków oraz 9 klas szkoły podstawowej (szw. *grundskola*) dla dzieci w wieku 7–16 lat. Szkoła podstawowa podzielona jest na trzy etapy kształcenia: *lågstadiet* (klasy 1–3), *mellanstadiet* (klasy

¹ Inne zawody regulowane prawnie w Szwecji to m.in.: adwokat, dentyista, farmaceuta, lekarz, logopeda, pielęgniarka, psycholog i weterynarz. Część z nich, podobnie jak profesja nauczyciela, wymaga legitymacji zawodowej jako gwarancji wymaganych uprawnień do wykonywania zawodu (por. UHR 2025).

² Informacje dotyczące nauczycieli legitymowanych (szw. *legitimerade lärare*) i posiadanych przez nich uprawnień są dostępne w krajowym rejestrze nauczycieli (szw. *lärar- och förskollärarregistret*). Każdy z obywateli zgodnie z zasadą jawności, zapewniającą transparentność działań, może złożyć wniosek o wyciąg z rejestru (szw. *registerutdrag*) dotyczący konkretnego nauczyciela w celu weryfikacji jego kompetencji zawodowych (por. Skolverket 2025c).

4–6) i *högstadiet* (klasy 7–9). Dzieci w wieku 6–13 lat mogą również korzystać z pozaszkolnej opieki w formie tzw. domu czasu wolnego (szw. *fritidshem*), czyli świetlicy otwartej przed zajęciami i po lekcjach oraz w okresie ferii, która zapewnia im organizację czasu wolnego, kiedy rodzice pracują bądź się uczą (por. Levy Scherrer i Lindemalm 2024: 190). Obowiązek szkolny w Szwecji wygasa po ukończeniu szkoły podstawowej, zwykle w wieku 16 lat. Dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną lub z nabytym uszkodzeniem mózgu funkcjonują szkoły dostosowane (szw. *anpassad skola*)³, obejmujące – na poziomie szkoły podstawowej – również dziewięć klas.

System oświaty w Szwecji jest zdecentralizowany. Choć w całym kraju obowiązuje jednolita podstawa programowa (szw. *läroplan*), za organizację procesu kształcenia i realizację krajowych wytycznych odpowiadają gminy, którym podlega również kadra nauczycielska (Ciętak 2022: 65). W Szwecji działają szkoły gminne (szw. *kommunala skolor*), jak i tzw. szkoły wolne (szw. *friskolor*), prowadzone przez podmioty inne niż gmina. Oba typy placówek są bezpłatne dla wszystkich i finansowane ze środków publicznych (Jarl i Rönnberg 2019: 75).

Szkoła średnia (szw. *gymnasieskola*) jest nieobowiązkowa, jednak większość szwedzkich nastolatków kontynuuje naukę na tym poziomie, która trwa trzy lata. Edukacja w dostosowanej szkole średniej (szw. *anpassad gymnasieskola*) dla uczniów ze specjalnymi potrzebami jest czteroletnia i obejmuje młodzież w wieku 16–20 lat. W szkole średniej uczniowie wybierają między programem ogólnym, przygotowującym do studiów wyższych w określonej dziedzinie, np. ekonomii lub naukach przyrodniczych, a zawodowym. Osoby, które nie kontynuowały edukacji na poziomie szkoły ponadpodstawowej, mogą w późniejszym czasie uzupełnić wykształcenie średnie w gminnych szkołach dla dorosłych (szw. *kommunal vuxenutbildning*, w skrócie *komvux*) lub wyższych szkołach ludowych (szw. *folkhögskolor*), (Levy Scherrer i Lindemalm 2024: 190). Do szwedzkiego systemu edukacji należą również szkoły dla ludu Samów (szw. *sameskolor*), funkcjonujące wyłącznie w północnej części kraju. Mieszkańcy Laponii mogą się kształcić w szkołach uwzględniających ich język i kulturę w ramach obowiązującego w Szwecji prawa oświatowego *skollagen* (por. Ciętak 2022: 67).

Kształcenie nauczycieli w Szwecji

Droga do uzyskania szwedzkiego prawa wykonywania zawodu nauczyciela różni się w zależności od tego, czy kandydat jest absolwentem szwedzkiego systemu edukacji, czy też posiada kwalifikacje pedagogiczne uzyskane za granicą. Studia pedagogiczne w Szwecji (szw. *lärarprogrammet*) mogą trwać od 1,5 do 5,5 roku (90–330 punktów ECTS), w zależności od wybranej ścieżki i specjalizacji przypisanej danemu poziomowi edukacji szkolnej. Reforma kształcenia nauczycieli z 2011 roku wprowadziła cztery odrębne dyplomy, zastępując obowiązujący wcześniej jednolity dyplom dla wszystkich nauczycieli (Jarl i Rönnberg 2019: 138–139). Obecnie wyróżniamy (UKÄ 2025):

1. **förskollärarexamen** – dyplom nauczyciela wychowania przedszkolnego – studia trwające 3,5 roku (210 pkt ECTS);
2. **grundlärarexamen** – dyplom nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej – do wyboru trzy specjalizacje:
 - a. praca w świetlicy (szw. *fritidshem*) – studia trwające trzy lata (180 pkt ECTS);
 - b. edukacja przygotowawcza i wczesnoszkolna w klasach 1–3 (szw. *förskoleklass och årskurs 1–3*, w skrócie *F–3*) – studia trwające cztery lata (240 pkt ECTS);
 - c. nauczanie w klasach 4–6 (szw. *årskurs 4–6*) – studia trwające cztery lata (240 pkt ECTS);
3. **ämneslärarexamen** – dyplom nauczyciela przedmiotowego z możliwością wyboru specjalizacji:
 - a. nauczanie w klasach 7–9 (szw. *årskurs 7–9*) – studia trwające cztery lata (240 pkt ECTS);
 - b. nauczanie na poziomie szkoły średniej (szw. *gymnasieskola*) – studia trwające od pięciu lat do pięciu i pół roku (300–330 pkt ECTS), w zależności od kombinacji przedmiotów;

³ Od 2 lipca 2023 roku, w odpowiedzi na prośby uczniów i inicjatywę obywatelską, określenie szkoły specjalnej (szw. *särskola*) zastąpiono nową nazwą *anpassad skola* (szkoła dostosowana) ze względu na pejoratywny i stygmatyzujący charakter wcześniejszej terminologii (Skolverket 2023).

4. **yrkeshögrexamen** – dyplom nauczyciela zawodu – studia trwające półtora roku (90 pkt ECTS).

Program kształcenia nauczycielskiego obejmuje część teoretyczną (**UVK** – *utbildningsvetenskaplig kärna*) w wymiarze zazwyczaj 60 punktów ECTS oraz część praktyczną (**VFU** – *verksamhetsförlagd utbildning*), tj. praktyki zawodowe w szkole w wymiarze 30 punktów ECTS rozłożone na kilka semestrów. Pozostałą część programu stanowią na ogół studia kierunkowe z zakresu nauczanego przedmiotu i dydaktyka przedmiotowa. Należy jednak pamiętać, że legitymacji nauczycielskiej nie przyznaje się automatycznie po ukończeniu studiów pedagogicznych. Jej uzyskanie wymaga złożenia odpowiedniego wniosku do Skolverket, wniesienia przewidzianej prawem opłaty oraz dołączenia dokumentów potwierdzających uzyskanie dyplomu. Czas rozpatrywania wniosków składanych przez absolwentów szwedzkich uczelni wynosi od 6 do 12 tygodni. Każde rozszerzenie zakresu uprawnień o kolejne przedmioty lub dodatkowe poziomy nauczania wymaga aktualizacji legitymacji, co wiąże się z koniecznością złożenia nowego wniosku i wniesienia dodatkowej opłaty (Skolverket 2025d).

Ponadto istnieją trzy alternatywne ścieżki prowadzące do uzyskania szwedzkiego prawa wykonywania zawodu nauczyciela przeznaczone dla osób, które nie ukończyły standardowego programu kształcenia nauczycieli w Szwecji. Są to następujące programy doksztalające:

- ➔ **KPU** (szw. *kompletterande pedagogisk utbildning*) – uzupełnienie przygotowania pedagogicznego;
- ➔ **VAL** (szw. *vidareutbildning av lärare*) – doskonalenie zawodowe nauczycieli;
- ➔ **ULV** (szw. *utlandsutbildade lärares vidareutbildning*) – doskonalenie zawodowe nauczycieli wykształconych za granicą.

Różnice między programami przedstawia poniższe zestawienie.

Tab.1. Porównanie uzupełniających ścieżek kształcenia nauczycieli w Szwecji

	KPU	VAL	ULV
grupa docelowa	absolwenci studiów przedmiotowych	nauczyciele zatrudnieni w szkole bez pełnych kwalifikacji	nauczyciele wykształceni za granicą
czas trwania ⁴	1–1,5 roku (60–90 ECTS) ⁵	do 2 lat (max. 120 ECTS) ⁶	do 2–2,5 roku (max. 120–150 ECTS) ⁷
indywidualizowana forma kształcenia	NIE	TAK	TAK
wymagane zatrudnienie w szkole	NIE	TAK	NIE
wcześniejsze doświadczenie w zawodzie nauczyciela	NIE	TAK	NIE (ale często posiadane przez kandydatów)
dotychczasowe wykształcenie akademickie	TAK (min. 90 ECTS)	TAK (ale w różnym stopniu)	TAK (dyplom nauczyciela uzyskany za granicą)
prowadzi do uzyskania prawa wykonywania zawodu	TAK	TAK	TAK

Źródło: opracowanie własne na podstawie UKÄ.

⁴ Przy studiowaniu w pełnym wymiarze godzin (szw. *studietakt 100%*).

⁵ Tradycyjny program KPU, istniejący od 2011 roku, obejmuje 90 punktów ECTS i prowadzi do uzyskania dyplomu nauczyciela przedmiotowego w klasach 7–9 lub w szkole średniej. Od 2022 roku, w ramach projektu pilotażowego, dostępne są także dwa krótsze warianty programu: 60 punktów ECTS dla osób z dyplomem ukończenia studiów i ubiegających się o kwalifikacje nauczyciela przedmiotowego (szw. *ämneslärarexamen*) lub 75 punktów ECTS wymaganych do uzyskania dyplomu *grundlärarexamen* w klasach F–3 lub 4–6 (UKÄ 2025).

⁶ Liczba wymaganych punktów ECTS zależy od wcześniejszych studiów i doświadczenia w zawodzie nauczyciela (od 7,5 do maksymalnie 120 punktów ECTS). Całościowa ocena kwalifikacji kandydata jest przeprowadzana na etapie rozpatrywania wniosku rekrutacyjnego (GU 2026a).

⁷ Liczba punktów ECTS w ramach programu ULV może wynosić od 7,5 do maksymalnie 120. Ponadto program może obejmować kursy z języka szwedzkiego i/lub angielskiego o łącznej wartości do 30 dodatkowych punktów ECTS (GU 2026b).

Jak wynika z porównania, programy VAL i ULV wykazują wiele podobieństw. Z tego względu uczelnie mogą realizować część zajęć wspólnie dla uczestników obu ścieżek, umożliwiając im wymianę doświadczeń zawodowych.

Prawo wykonywania zawodu nauczyciela a zagraniczne wykształcenie

Proces uzyskania szwedzkiego prawa wykonywania zawodu nauczyciela przez osoby, które ukończyły studia pedagogiczne poza granicami Szwecji, warto rozpocząć od nostryfikacji dyplomu (szw. *bedömning och validering av utländsk högskoleutbildning*), przeprowadzanej nieodpłatnie przez Szwedzką Radę ds. Szkolnictwa Wyższego (szw. *Universitets- och högskolerådet*, UHR).

Na kolejnym etapie należy złożyć do Skolverket wniosek o wydanie legitymacji nauczycielskiej na podstawie zagranicznych kwalifikacji, załączając oryginał dyplomu ukończenia studiów wraz z suplementem oraz uwierzytelnione tłumaczenia wszystkich dokumentów na język szwedzki lub angielski. Osoby, które wcześniej pracowały już w zawodzie nauczyciela w Szwecji lub innym kraju, powinny również dołączyć do wniosku świadectwo pracy (szw. *tjänstgöringsintyg*), ponieważ posiadane doświadczenie zawodowe może w niektórych przypadkach stanowić podstawę do uznania części kwalifikacji i zrekompensować różnice programowe między zagranicznym wykształceniem a szwedzkim dyplomem. Ważnym wymogiem jest również znajomość szwedzkiego potwierdzona odpowiednim certyfikatem, np. TISUS⁸, lub ukończeniem uznawanego kursu językowego. Czas rozpatrywania wniosków nauczycieli z zagranicznym wykształceniem wynosi ok. 12–16 tygodni (por. Skolverket 2026).

Po dokonaniu oceny kompetencji przez Skolverket wnioskodawca otrzymuje decyzję (szw. *beslutsbrev*) o uznaniu kwalifikacji i przyznaniu prawa wykonywania zawodu lub o odmowie jego przyznania. Dokument ten zawiera szczegółowe uzasadnienie podjętej decyzji oraz, w stosownych przypadkach, konieczność uzupełnienia wykształcenia (szw. *kompletteringshänvisning*). Na tej podstawie można się ubiegać o przyjęcie na studia w ramach ULV⁹ w celu uzupełnienia kwalifikacji. Wymiar studiów, wynoszący od 7,5 do 120 punktów ECTS, określa uczelnia na podstawie decyzji Skolverket. Poza pedagogiką i dydaktyką nauczanego przedmiotu program obejmuje zazwyczaj również kursy przybliżające funkcjonowanie szwedzkiego systemu edukacji, takie jak politykę oświatową (szw. *skolpolitik*) czy akty prawne w oświacie (szw. *skoljuridik*). Obok studiów ULV lub uznania doświadczenia zawodowego różnice w kwalifikacjach można także uzupełnić, przystępując do testu umiejętności dla zagranicznych nauczycieli (szw. *lämplighetsprov för utländska lärare*) organizowanego przez Uniwersytet w Sztokholmie (por. SU 2026a).

Podnoszenie kwalifikacji

W trosce o jakość nauczania państwo szwedzkie oferuje nauczycielom legitymowanym zatrudnionym w szkołach możliwość podnoszenia swoich kwalifikacji w ramach tzw. *läraryftet*. Udział w programie umożliwia łączenie pracy w szkole z uczestnictwem w kształceniu doskonalącym, ale wymaga zgody lub skierowania wydanego przez dyrektora placówki. Pracodawca dodatkowo może się ubiegać o dotację rządową (szw. *statsbidrag*) na pokrycie kosztów poniesionych przez pracownika w związku ze studiami i koniecznością pogodzenia dalszej edukacji z pracą. *Läraryftet* służy podnoszeniu kwalifikacji nauczycieli przez umożliwienie im zdobywania dodatkowych uprawnień do nauczania zwłaszcza przedmiotów deficytowych oraz wzmocnienie pewności siebie w roli pedagoga (por. SU 2026b). Rozszerzenie kompetencji dydaktycznych na poziomie szkoły podstawowej lub średniej wymaga zrealizowania określonej liczby punktów ECTS w zakresie jednego lub kilku przedmiotów.

⁸ TISUS (szw. *Test i svenska för universitets- och högskolestudier*) – egzamin państwowy uprawniający do podjęcia studiów wyższych w Szwecji, przeprowadzany dwa razy w roku (w maju i październiku) przez 7 szwedzkich uniwersytetów oraz około 70 ośrodków na całym świecie (por. Wojtczak 2025: 124).

⁹ Program oferuje tylko 6 szwedzkich uniwersytetów w następujących miastach: Sztokholm, Göteborg, Malmö, Linköping, Umeå i Örebro.

Tab. 2. Liczba punktów ECTS wymaganych do uzyskania uprawnień do nauczania danego przedmiotu

ÄMNE (PRZEDMIOT)	KLASY 1-3	KLASY 4-6	KLASY 7-9 ¹⁰	GY (SZKOŁA ŚREDNIA) ¹⁰
bild (plastyka)	30/15 ¹¹	30/15 ¹¹	45	90
biologi (biologia)	7,5	7,5	45	90
dans (taniec)	-	30	45	90
engelska (język angielski)	15	30	45	90
filosofi (filozofia)	-	-	-	90
fysik (fizyka)	7,5	7,5	45	90
företagsekonomi (ekonomia przedsiębiorstw)	-	-	-	90
geografi (geografia)	7,5	7,5	45	90
grekiska (język grecki)	-	-	-	90
hem- och konsumentkunskap (gospodarstwo domowe i wiedza konsumencka)	30/15 ¹¹	30/15 ¹¹	45	-
historia (historia)	7,5	7,5	45	90
idrott och hälsa (wychowanie fizyczne i zdrowie)	30/15 ¹¹	30/15 ¹¹	45	90
juridik (prawo)	-	-	-	90
kemi (chemia)	7,5	7,5	45	90
latin (język łaciński)	-	-	-	90
matematik (matematyka)	30	30	45	90
moderna språk (języki nowożytnie)	15	30	45	90
modersmål (język ojczysty)	30	30	30	30
musik (muzyka)	30/15 ¹¹	30/15 ¹¹	90	120
naturkunskap (przyroda)	-	-	-	90
naturorienterade ämnen och teknik (przedmioty przyrodnicze i technika)	15 ¹²	30 ¹²	-	-
psykologi (psychologia)	-	-	-	90
religionkunskap (religioznawstwo)	7,5	7,5	45	90
samhällskunskap (wiedza o społeczeństwie)	7,5	7,5	90	120
slöjd (prace ręczne)	30/15 ¹¹	30/15 ¹¹	45	-
samhällsorienterade ämnen (przedmioty społeczne)	15 ¹²	30 ¹²	-	-
svenska (język szwedzki)	30	30	90	120
svenska som andraspråk (język szwedzki jako drugi)	30/15 ¹³	30/15 ¹³	45	90
teater (teatr)	-	-	-	90
teckenspråk (język migowy)	-	-	-	90
teknik (technika)	7,5	7,5	45	90

Źródło: Skolverket (2013, 2024) – tłumaczenie własne.

¹⁰ Zgodnie z rozporządzeniem studia przedmiotowe powinny również w zasadniczym zakresie odpowiadać wymaganiom dotyczącym wiedzy przedmiotowej, określonym dla dyplomu nauczyciela przedmiotowego uprawniającego do pracy w klasach 7–9 szkoły podstawowej lub w szkole średniej.

¹¹ Do uzyskania uprawnień wymaga się co najmniej 30 punktów ECTS z jednego przedmiotu albo co najmniej 15 punktów ECTS z każdego z dwóch spośród następujących przedmiotów: plastyka, gospodarstwo domowe i wiedza konsumencka, wychowanie fizyczne i zdrowie, muzyka lub prace ręczne.

¹² Punkty ECTS powinny być równomiernie rozłożone między przedmioty.

¹³ W przypadku nauczycieli posiadających uprawnienia do nauczania języka szwedzkiego na danym poziomie kształcenia wymagane jest jedynie 15 punktów ECTS z języka szwedzkiego jako drugiego. Natomiast od nauczycieli nieposiadających takich uprawnień wymaga się 30 punktów ECTS.

Wymagania różnią się w zależności od wyboru nauczanego przedmiotu i rosną wraz z kolejnymi etapami edukacji. W szkole średniej najwięcej punktów potrzeba do uzyskania uprawnień do nauczania języka szwedzkiego, wiedzy o społeczeństwie i muzyki.

Ponadto nauczyciele posiadający prawo wykonywania zawodu mogą odbyć studia podyplomowe w wymiarze 90 punktów ECTS, prowadzące do uzyskania dyplomu nauczyciela wspierającego uczniów o specjalnych potrzebach (szw. *speciallärarexamen*) lub pedagoga specjalnego (szw. *specialpedagogexamen*)¹⁴. W tym przypadku niezbędne jest jednak co najmniej trzyletnie doświadczenie w zawodzie (UKÄ 2025: 21).

Nauczyciel języka szwedzkiego

Nauczanie języka szwedzkiego w Szwecji nie ogranicza się do jednego przedmiotu szkolnego. Szwedzki system edukacji oferuje bowiem w tym zakresie trzy różne przedmioty przeznaczone dla odrębnych grup uczniów (por. Román i Mattlar 2019):

- ➔ **svenska (SVE)** – język szwedzki dla rodzimych użytkowników języka,
- ➔ **svenska som andraspråk (SVA)** – język szwedzki jako drugi, przeznaczony dla uczniów, dla których szwedzki nie jest językiem pierwszym, ale którzy uczęszczają do ogólnodostępnych szkół podstawowych i średnich,
- ➔ **svenska för invandrare (SFI)** – język szwedzki dla imigrantów, tj. forma kształcenia adresowana do cudzoziemców powyżej 16. roku życia, którzy uczą się języka szwedzkiego od podstaw na zajęciach odbywających się w gminnych szkołach dla dorosłych *komvux* (por. Wojtczak 2025).

Każdy z powyższych przedmiotów wymaga oddzielnego przygotowania merytorycznego zarówno pod kątem wiedzy przedmiotowej, jak i specyfiki dydaktycznej. Podczas gdy studia z zakresu „języka szwedzkiego” (SVE) obejmują przede wszystkim kursy językoznawcze i literaturoznawcze, studia na kierunku „język szwedzki jako drugi” (SVA) kładą szczególny nacisk na zagadnienia związane z wielojęzycznością, typologią języków, akwizycją języka oraz specyfiką nauczania uczniów z doświadczeniem migracji. Nauczyciele SVE mogą często rozszerzyć swoje kwalifikacje o uprawnienia do nauczania SVA poprzez ukończenie dodatkowych kursów uniwersyteckich (zob. tab. 2). Z kolei wymagania stawiane nauczycielom SFI są znacznie niższe i, oprócz posiadania kwalifikacji nauczycielskich w dowolnej specjalizacji, obejmują jedynie zaliczenie na uczelni jednego semestru języka szwedzkiego jako języka drugiego (SVA) w wymiarze 30 punktów ECTS.

Kandydatom z Polski ukończenie studiów z filologii szwedzkiej lub skandynawskiej w Polsce nie gwarantuje możliwości podjęcia pracy w zawodzie nauczyciela języka szwedzkiego w Szwecji. Wynika to z faktu, że studia z języka szwedzkiego odbywane poza granicami Szwecji są traktowane jako odmienna forma nauczania, tj. język szwedzki jako obcy (szw. *svenska som främmande språk*). W szwedzkim systemie edukacji nie są one zazwyczaj uznawane za równoważne lokalnym kierunkom studiów ani szkolnym przedmiotom „język szwedzki” i „język szwedzki jako drugi”, co może się wiązać z koniecznością uzupełnienia wykształcenia na szwedzkiej uczelni. Ponadto, jak słusznie zauważa Iwona Kowal (2023: 56), nauczycielom języka szwedzkiego w Polsce najczęściej brakuje przygotowania pedagogicznego. Żadna z polskich uczelni nie prowadzi bowiem kształcenia nauczycielskiego w ramach studiów skandynawistycznych. W związku z tym absolwenci tych kierunków nie mają odpowiedniej wiedzy z zakresu glottodydaktyki (Horbowicz i in. 2024: 8). Brak takiego przygotowania również uniemożliwia im bezpośrednie podjęcie pracy w szwedzkich publicznych placówkach oświatowych.

¹⁴ *Speciallärare* (nauczyciel specjalny) pracuje bezpośrednio z uczniem, np. w formie indywidualnych zajęć lub wsparcia w klasie, i często specjalizuje się w nauczaniu matematyki, wspieraniu rozwoju językowego, nauce czytania i pisania lub pracy z uczniami z niepełnosprawnością intelektualną. Z kolei *specialpedagog* (pedagog specjalny) zajmuje się działaniami o charakterze strategicznym na poziomie szkoły, usuwaniem barier w procesie uczenia się oraz udzielaniem nauczycielom wsparcia i porad dotyczących dostosowywania metod pracy do potrzeb uczniów (por. Utbildningsguiden).

Nauczyciel języka ojczystego

Szwecja prowadzi przyjazną politykę językową, umożliwiając swoim mieszkańcom używanie i rozwijanie języka ojczystego zgodnie z obowiązującymi regulacjami. Dzięki temu uczniowie z doświadczeniem migracji mogą uczęszczać na zajęcia z języka ojczystego (szw. *modersmål*), jeżeli co najmniej jeden z ich opiekunów prawnych posługuje się innym językiem ojczystym niż szwedzki, a język ten jest używany w codziennej komunikacji w domu. Realizacja tych zajęć jest jednak uzależniona od spełnienia pewnych warunków, przede wszystkim od odpowiedniej liczby uprawnionych uczniów. Nauczyciele języka ojczystego (szw. *modersmålslärare*) zazwyczaj pełnią również funkcję mentorów w języku ojczystym (szw. *studiehandledare på modersmålet*), pomagając uczniom, którzy mają trudności ze zrozumieniem i przyswojeniem treści nauczania przekazywanych w języku szwedzkim. Ich rola w szwedzkiej szkole wykracza często poza ramy dydaktyczne – pełnią oni również funkcję mediatorów kulturowych w kontaktach z personelem szkolnym (por. Wojtczak 2025: 122–123). Rozwiązanie to otwiera dodatkowe możliwości zawodowe dla osób poszukujących w Szwecji pracy w charakterze nauczyciela języka ojczystego, w tym polskiego.

Podobnie jak nauczyciele przedmiotów zawodowych, grupa ta stanowi wyjątek od reguły w zakresie wymogu posiadania prawa wykonywania zawodu warunkującego stałe zatrudnienie (Scheutz 2020: 691). Uzyskanie legitymacji obejmującej wyłącznie uprawnienia do nauczania języka ojczystego nie jest możliwe. Uprawnienia te przyznaje się tylko osobom, które posiadają już kwalifikacje do nauczania innego przedmiotu i uzupełnią swoje wykształcenie o kursy uniwersyteckie z zakresu nauczania innego języka ojczystego w wymiarze 30 punktów ECTS. Dla pozostałych osób bez kwalifikacji nauczycielskich kursy te mogą jednak stanowić dodatkowy atut na rynku pracy. Jediną uczelnią w Szwecji oferującą kształcenie nauczycieli języka polskiego jako ojczystego (szw. *modersmålslärarutbildning i polska*) jest Uniwersytet w Uppsali. Prowadzone tam trzyletnie studia w formie zdalnej (10 pkt ECTS na semestr) obejmują 6 kursów, których celem jest zapoznanie studentów z zakresem obowiązków nauczyciela języka ojczystego w szwedzkiej szkole oraz przekazanie wiedzy praktycznej i teoretycznej z dydaktyki przedmiotu, struktury języka polskiego, a także gramatyki kontrastywnej polsko-szwedzkiej. Kurs obejmuje również podstawowe zagadnienia z zakresu historii literatury polskiej i realioznawstwa Polski (por. UU 2025).

Ze względu na fakultatywny charakter zajęć z języka ojczystego w szwedzkiej szkole i bardzo ograniczoną liczbę godzin – najczęściej jedną lekcję tygodniowo – praca nauczyciela języka ojczystego często wiąże się z koniecznością przemieszczania się między różnymi szkołami w regionie, co może się przyczyniać do niższego statusu tej grupy nauczycieli wśród pozostałych członków grona pedagogicznego z uwagi na brak jednego stałego miejsca pracy. Do innych wyzwań zalicza się również ograniczoną dostępność materiałów dydaktycznych oraz dużą heterogeniczność grup, wynikającą z łączenia uczniów z różnych klas, w różnym wieku i o różnych potrzebach edukacyjnych. Sytuacja ta wymaga od nauczycieli języka ojczystego wyjątkowo dobrej organizacji pracy i dużej elastyczności (por. Svensson i in. 2018: 108–109).

Podsumowanie

Droga do zawodu nauczyciela w Szwecji ma charakter złożony i jest silnie sformalizowana. Kluczowym elementem umożliwiającym pełne wykonywanie zawodu jest uzyskanie legitymacji nauczycielskiej (szw. *lärarlegitimation*), która precyzyjnie określa zakres uprawnień do nauczania poszczególnych przedmiotów. System kształcenia nauczycieli w Szwecji jest zróżnicowany i dostosowany do struktury szkolnictwa. Obejmuje zarówno standardowe studia pedagogiczne, jak i ścieżki uzupełniające (KPU, VAL, ULV), skierowane do osób z innym wykształceniem lub doświadczeniem zawodowym, w tym do nauczycieli wykształconych za granicą.

Szczegółnej analizie wymagają kwestie związane zarówno z nauczaniem języka szwedzkiego (w różnych jego odmianach: jako języka ojczystego, drugiego oraz w ramach SFI), jak i języka ojczystego uczniów z doświadczeniem migracji. Ukończenie studiów skandynawistycznych poza Szwecją nie jest równoznaczne z uzyskaniem kwalifikacji do nauczania języka szwedzkiego w szwedzkiej

szkole publicznej i najczęściej wymaga uzupełnienia wykształcenia. Jednocześnie system stwarza osobom wielojęzycznym możliwości zatrudnienia w charakterze nauczyciela języka ojczystego, ale wiąże się to z odmiennym statusem zawodowym i specyficznymi wyzwaniami organizacyjnymi.

Celem niniejszego opracowania było przybliżenie polskiemu odbiorcy struktury szwedzkiego systemu edukacyjnego, zasad regulujących wykonywanie zawodu nauczyciela oraz dostępnych ścieżek prowadzących do uzyskania kwalifikacji pedagogicznych. Mimo postępującego niżu demograficznego szwedzki system oświaty nadal boryka się z niedoborem wykwalifikowanej kadry pedagogicznej, co sprawia, że zawód nauczyciela zachowuje istotne znaczenie społeczne oraz oferuje stosunkowo stabilne możliwości zatrudnienia. Z uwagi na dynamiczny charakter zmian prawnych i organizacyjnych w obszarze oświaty osoby zainteresowane podjęciem pracy w Szwecji powinny jednak każdorazowo sprawdzać aktualne wymagania oraz procedury administracyjne obowiązujące w odpowiednich instytucjach.

BIBLIOGRAFIA

- Ciętak, D. (2022), *Aktualne problemy edukacji w szwedzkim systemie oświatowym*, „Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna”, nr 10, 1(19), s. 63–78.
- GU (2026a), *Vidareutbildning av lärare (VAL)*, <www.gu.se/studera/hitta-utbildning/val#fristaende-kurser-relevanta-for-val>, [dostęp: 10.02.2026].
- GU (2026b), *Utlandsutbildade lärares vidareutbildning*, <www.gu.se/studera/hitta-utbildning/utlandsutbildade-larares-vidareutbildning-l1uul>, [dostęp: 10.02.2026].
- Horbowicz, P., Kołaczek, N., Kowal, I., Olszewska, A., Sobkowiak, M. (2024), *Języki skandynawskie jako drugie. Przegląd badań i perspektywy glottodydaktyczne*. Dysertacje Wydziału Neofilologii UAM w Poznaniu. Nowa seria. Językoznawstwo. Tom 17, Poznań: Wydawnictwo Rys.
- Jarl, M., Rönnerberg, L. (2019), *Skolpolitik: Från riksdagshus till klassrum*, Stockholm: Liber.
- Kowal, I. (2023), *Materiały cyfrowe w nauce języka rzadko nauczanego na przykładzie języka szwedzkiego*, „Języki Obce w Szkole”, nr 4, s. 53–60.
- Levy Scherrer, P., Lindemalm, K. (2024), *Rivstart A1/A2. Textbok*, Stockholm: Natur & Kultur.
- Román, H., Mattlar, J. (2019), *Svenska*, [w:] E. Larsson, J. Westberg (red.), *Utbildningshistoria – en introduktion*, Lund: Studentlitteratur, s. 277–294.
- Scheutz, S. (2020), *Skolans lagar och förordningar – det legala ramverket*, [w:] U.P. Lundgren, R. Säljö, C. Liberg (red.), *Lärande, skola, bildning. Grundbok för lärare*, Stockholm: Natur & Kultur, s. 673–709.
- Skolverket (2013), *Tabell över poänggränser för utökad behörighet*, Stockholm: Statens skolverk.
- Skolverket (2023), *Namnbyte och stärkt utbildning till elever med funktionsnedsättning*, <www.skolverket.se/om-skolverket/nyheter-och-pessmeddelanden/nyheter/nyheter/2023-06-07-namnbyte-och-starkt-utbildning-till-elever-med-funktionsnedsattning>, [dostęp: 04.02.2026].
- Skolverket (2024), *Tabell över poänggränser för utökad behörighet*, <bit.ly/4euHrjZ>, [dostęp: 04.02.2026].
- Skolverket (2025a), *Lärarprognosen*, <www.skolverket.se/statistik-och-utvarderingar/uppfoljning-och-utvardering/lararprognosen>, [dostęp: 04.02.2026].
- Skolverket (2025b), *Fortsatt brist på behöriga lärare och förskollärare*, <bit.ly/4xV0Tyb>, [dostęp: 04.02.2026].
- Skolverket (2025c), *Begär utdrag ur registret över lärare och förskollärare*, <www.skolverket.se/kompetensutveckling/legitimation/utdrag-ur-larar-och-forskollarregistret>, [dostęp: 04.02.2026].
- Skolverket (2025d), *Ansök om legitimation med svensk examen*, <www.skolverket.se/kompetensutveckling/legitimation/ansok-om-legitimation-med-svensk-examen>, [dostęp: 04.02.2026].

- Skolverket (2026), *Ansök om legitimation med utländsk examen*, <www.skolverket.se/kompetensutveckling/legitimation/ansok-om-legitimation-med-utlandsk-examen>, [dostęp: 10.02.2026].
- SU (2025), *Hur blir man lärare i Sverige?*, <www.su.se/enheter/utlandsutbildade-larares-vidareutbildning--ulv/om-ulv/hur-blir-man-larare-i-sverige>, [dostęp: 04.02.2026].
- SU (2026a), *Lämplighetsprov för lärare*, <www.su.se/utbildning/lararutbildningar/vidareutbildning/lamplighetsprov-for-larare>, [dostęp: 10.02.2026].
- SU (2026b), *Lärarlyftet*, <www.su.se/utbildning/lararutbildningar/vidareutbildning/lararlyftet>, [dostęp: 10.02.2026].
- Svensson, G., Rosén, J., Straszer, B., Wedin, Å. (2018), *Greppa flerspråkigheten: en resurs i lärande och undervisning*, Stockholm: Skolverket.
- UHR (2025), *Reglerade yrken*, <www.uhr.se/bedomning-av-utlandsk-utbildning/arbete-och-studier/arbeta-i-sverige/Reglerade-yrken>, [dostęp: 04.02.2026].
- UKÄ (2025), *Studenter och examinerade vid lärarutbildningarna. 2025 års uppföljning*, Johanneshov: Universitetskanslersämbetet.
- UKÄ, *Flera vägar till att bli lärare*, <www.uka.se/sa-fungerar-hogskolan/om-lararutbildning/flikar-lararutbildning/flera-vagar-till-att-bli-larare>, [dostęp: 10.02.2026].
- Utbildningsguiden, *Speciallärare och specialpedagog*, <utbildningsguiden.skolverket.se/yrke?id=1229>, [dostęp: 10.02.2026].
- UU (2025), *Modersmålslärarutbildning: Polska*, <www.uu.se/utbildning/kursplan?query=52013>, [dostęp: 10.02.2026].
- Wojtczak, A. (2025), *Szwedzka szkoła otwarta na uczniów z doświadczeniem migracji*, „Języki Obce w Szkole”, nr 4, s. 119–127.

ADAM WOJTCZAK Skandynawista, germanista, nauczyciel akademicki na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz lektor języka szwedzkiego. Ma uprawnienia do nauczania m.in. języka szwedzkiego jako drugiego oraz języka polskiego jako ojczystego w szwedzkiej szkole. Ukończył studia podyplomowe z zakresu lingwistyki dla nauczycieli na Uniwersytecie w Umeå oraz z nauczania języka polskiego na Uniwersytecie w Uppsali. Studiował w Szwecji, na Wyspach Owczych i w Islandii. Do jego zainteresowań naukowych należą: języki nordyckie, kultura Skandynawii, glottodydaktyka, językoznawstwo oraz kultura i język biznesu.